шляхом розроблення та прийняття в установленому порядку відповідних нормативно-правових актів, щорічних планів дій, моніторингу стану їх виконання [1]. Тобто, ефективне управління будь-якою галуззю у сучасних умовах, за твердженням Т. Биркович, В. Биркович, О. Кабанця, неможливе без широкого застосування сучасних інструментів електронного урядування, у тому числі автоматизації обробки великих обсягів даних та інформаційно-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень, оптимізації та автоматизації адміністративних процесів, запровадження електронних форм взаємодії [2].

На офіційному сайті Міністерства цифрової трансформації України на порталі Дія доступно понад 125 послуг для громадян та бізнесу, а в застосунку Дія – більш як 30. Досвід показує, що цифрова трансформація держави має потужний антикорупційний ефект. Лише за 2 роки держава заощадила 16,3 млрд грн завдяки цифровим рішенням. Також триває активна робота над впровадженням законодавчих змін для інтеграції в європейську цифрову екосистему [3].

В оновленому «Професійному стандарті вчителя» в трудовій функції «А. Навчання здобувачів освіти предметів (інтегрованих курсів)», окреслена професійна компетентність вчителя «А3. Інформаційно-цифрова компетентність», в якій він повинен проявляти «Компетентності»:

- А3.1. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності;
- А3.2. Здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) ресурси;
- А3.3. Здатність використовувати цифрові технології в освітньому процесі [4].

Вчитель повинен володіти знаннями «Функційна грамотність у використанні цифрових пристроїв, їхнього базового програмного забезпечення, онлайн- сервісів зокрема фінансових, мережі Інтернет» та уміннями і навичками «А3.1.У1. Використовувати цифрові пристрої, їхнє базове програмне забезпечення; працювати з операційними системами, онлайн-сервісами, файлами, мережею Інтернет» [4].

Для повоєнного відновлення України, використовуючи цифрові технології як механізм публічного управління освітою в умовах формування засад сталого розвитку доцільно було б направити зусилля на відбудову у різних сферах Для цього, з боку держави, необхідна підтримка стимулювання та розвитку цифрових технологій, зокрема, системи культивування цифрових навичок на рівні початкової, середньої та вищої освіти. Важливо для цього розглянути можливість що отримання освіти для літніх людей, які зможуть отримати додаткову освіту (знання), які б відповідали їхнім потребам та інтересам, користування новими можливостями цифрових технологій [4].

Список використаних джерел

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5/2015. URL: http:// www.president.gov.ua/documents/18688.html (дата звернення: 04.11.2024р.)
2. Биркович Т. І., Биркович В. І., Кабанець О. С. Механізми публічного управління у сфері цифрових трансформацій. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2019. № 9. – URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1488 (дата звернення: 06.11.2024). DOI: 10.32702/2307-2156-2019.9.2
3. Мінцифри представила досягнення та плани України щодо цифровізації адміністративних послуг на зустрічі з Європейською Комісією: Міністерство цифрової трансформації України, опубліковано 10 жовтня 2024 року. URL: http://surl.li/mfbibx (дата звернення 08.11.2024)
4. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти»: Наказом Міністерства освіти і науки України від 29 серпня 2024 р. № 1225. URL: https://mon.gov.ua/news/informatsiine-povidomlennia (дата звернення: 08.11.2024р.)

ПОЗНЯК В.А,
КАТЄЛЬНІКОВ Д.І,
Вінницький національний технічний університет

РОЗРОБКА ЕКСПЕРТНОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ЗАХИСТУ ДАНИХ

Анотація: Досліджено концепцію експертної системи захисту даних, що використовує нечітку логіку для аналізу та оцінки рівня безпеки в умовах динамічних кіберзагроз. Застосовано складні параметри, включаючи поведінку користувача, рівень фізичної безпеки, метрики доступу, аналітику

мережевого трафіку а також зовнішні загрози. Проведено аналіз системи, що демонструє її ефективність у виявленні загроз та прийнятті рішень на основі нечіткої логіки.

Ключові слова: експертна система, захист даних, нечітка логіка, поведінка користувача, кібербезпека.

Вступ. В умовах сучасних кіберзагроз компаніям важливо забезпечити надійний захист даних, що стає дедалі складнішим через зростання кількості та складності атак [1]. Експертні системи, засновані на нечіткій логіці, дозволяють створювати гнучкі методи захисту, які адаптуються до рівня загрози й оперативно реагують на нові ризики. Особливо актуальними стають системи, що можуть працювати з неповною або нечіткою інформацією, зокрема при оцінці поведінки користувачів та наявних технічних факторів.

Мета. Розробка систему захисту даних на основі нечіткої логіки, яка дозволить оцінювати рівень безпеки даних у режимі реального часу й адаптувати політику доступу та контролю залежно від наявних параметрів загрози.

Експертна система для захисту даних є важливим елементом у сучасних інформаційних системах, адже вона дозволяє ефективно оцінювати та виявляти загрози на основі аналізу поведінки користувачів, фізичної безпеки, доступу до даних та інших параметрів. Для реалізації такої системи було використано нечітку логіку, яка дозволяє враховувати невизначеність і неповноту даних.

В якості нечіткої логіки в системі оцінки загрози використовується метод Мамдані. Цей метод застосовується для оцінки складних процесів. Ключовими етапами в методі Мамдані є нечітке виведення, агрегування та дефазифікація [2].

Експертна система захисту даних базується на кількох основних параметрах:

1. Поведінка користувача (ПК) – аналізує активність користувачів у системі [3].
   Низький ризик: 0–5 взаємодій за секунду.
   Середній ризик: 5–10 взаємодій за секунду.
   Високий ризик: 10–15 взаємодій за секунду.
2. Фізична безпека (ФБ) – оцінює захищеність апаратних ресурсів.
   Низький ризик: понад 80% захищених ресурсів.
   Середній ризик: 50–80% захищених ресурсів.
   Високий ризик: менше 50% захищених ресурсів.
3. Метрики доступу (МД) – аналізує рівень доступу користувачів до чутливих даних [4].
   Низький ризик: менше 20% користувачів мають повний доступ.
   Середній ризик: 20–50% користувачів мають повний доступ.
   Високий ризик: понад 50% користувачів мають повний доступ.
4. Аналіз мережевого трафіку (АМТ) – виявляє підозрілу активність у мережі [5].
   Низький ризик: трафік до 100 Мбіт/с.
   Середній ризик: трафік від 100 до 500 Мбіт/с.
   Високий ризик: трафік понад 500 Мбіт/с.
5. Зовнішні загрози (ЗЗ) – оцінює ризики від зовнішніх атак за годину.
   Низький ризик: менше 5 атак на годину.
   Середній ризик: 5–20 атак на годину.
   Високий ризик: понад 20 атак на годину.

База правил нечіткого логічного виведення:

R1: Якщо ПК є середнього ризику, ФБ є низького ризику, МД є середнього ризику, АМТ є високого ризику, і ЗЗ є низького ризику, тоді рівень загрози низький.

R2: Якщо ПК є середнього ризику, ФБ є середнього ризику, МД є середнього ризику, АМТ є середнього ризику, і ЗЗ є середнього ризику, тоді рівень загрози середній.

R3: Якщо ПК є низького ризику, ФБ є високого ризику, МД є низького ризику, АМТ є високого ризику, і ЗЗ є високого ризику, тоді рівень загрози високий.

Лінгвістичні терми входів описуються такими нечіткими множинами:

Поведінка користувача (ПК):

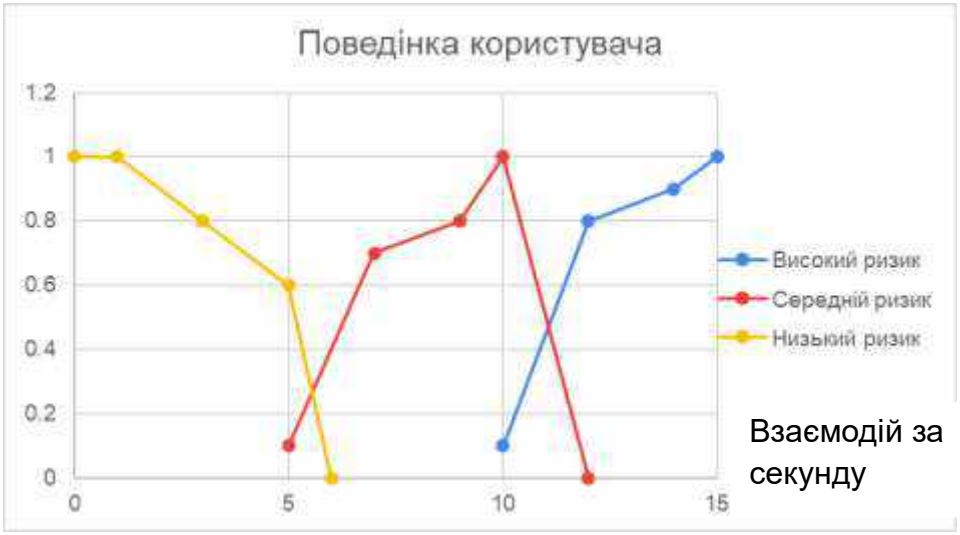

Рисунок 1 – Нечіткі терми-оцінки Поведінки користувача

Фізична безпека (ФБ):

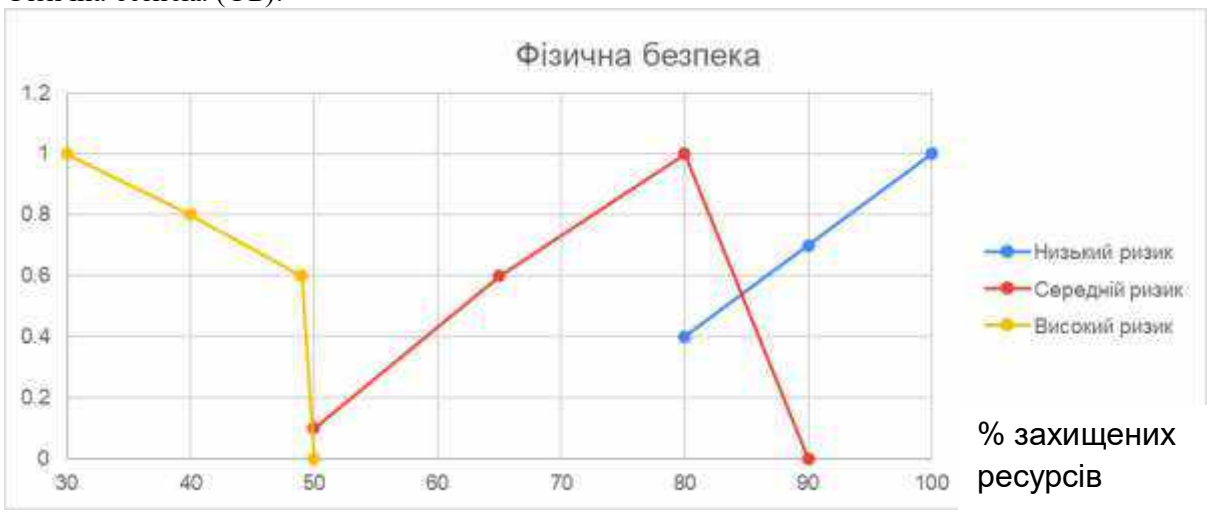

Рисунок 2 – Нечіткі терми-оцінки Фізичної безпеки

Метрики доступу (МД):

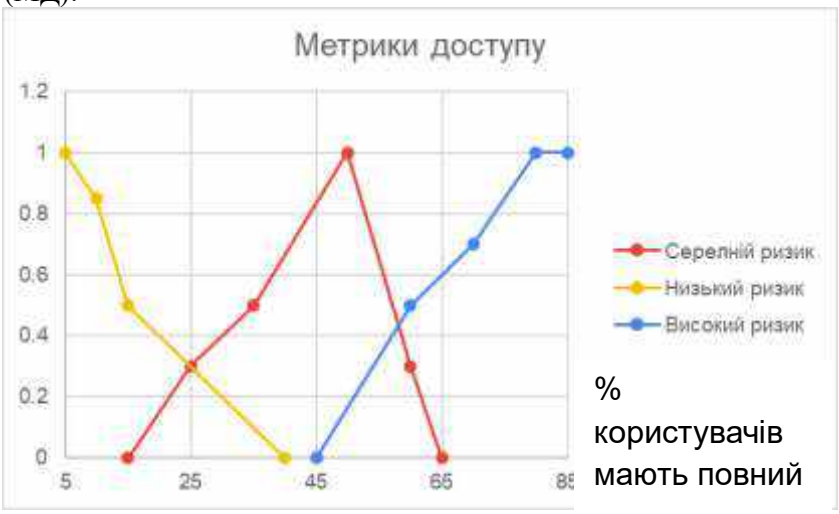

Рисунок 3 – Нечіткі терми-оцінки Метрики доступу

Аналіз мережевого трафіку (АМТ):

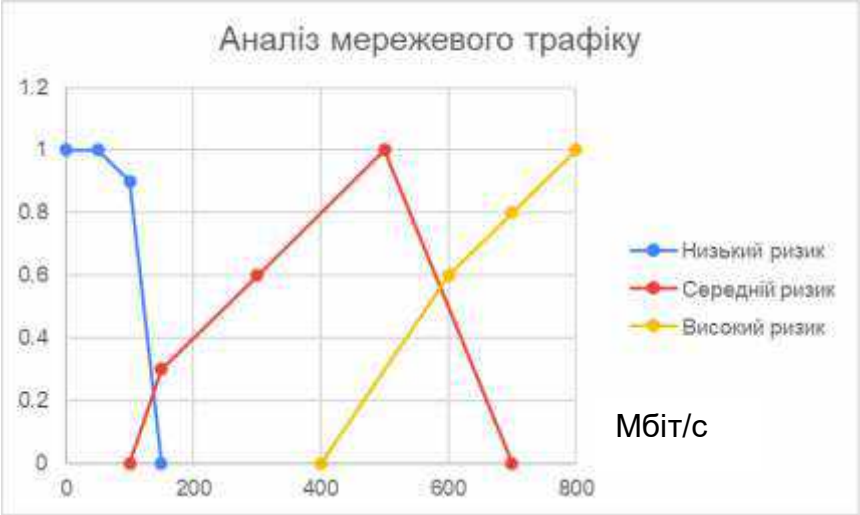

Рисунок 4 – Нечіткі терми-оцінки Аналізу мережевого трафіка

Зовнішні загрози (ЗЗ):

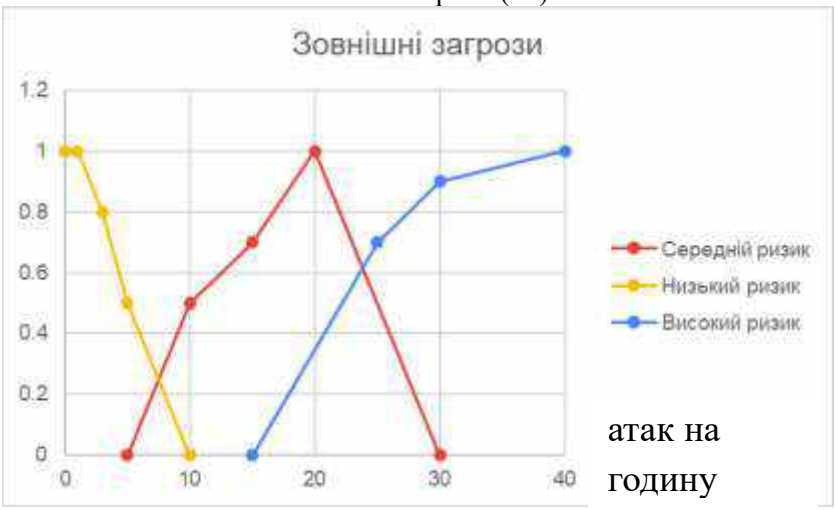

Рисунок 5 – Нечіткі терми-оцінки Зовнішніх загроз

Розглянуто сценарій: Організація «А» функціонує при наступних параметрах.

1. Поведінка користувача: 11 взаємодій за секунду (високий ризик)
2. Фізична безпека: 80% захищених ресурсів (середній ризик)
3. Метрики доступу: 30% користувачів мають повний доступ (низький ризик)
4. Аналіз мережевого трафіку: 600 Мбіт/с (середній ризик)
5. Зовнішні загрози: 5 атак на годину (високий ризик)

Таблиця 1 – Значення функцій належності нечітких термів

	Низький ризик	Середній ризик	Високий ризик
ПК	0.0	0.5	0.45
ФБ	0.4	1.0	0.0
МД	0.2	0.4	0.0
АМТ	0.0	0.5	0.6
ЗЗ	0.5	0.19	0.0

Обчислення рівнів істинності правил:

R1:

ПК (середній ризик) має належність 0.5.

ФБ (низький ризик) має належність 0.4.

МД (середній ризик) має належність 0.4.

АМТ (високий ризик) має належність 0.6.

ЗЗ (низький ризик) має належність 0.5.

Рівень істинності: =

R2:
Всі значення відповідають умовам середнього ризику.
Рівень істинності: =
R3:
ПК (низький ризик) активується частково з належністю 0.0.
ФБ (високий ризик) має належність 0.0.
МД (низький ризик) має належність 0.2.
АМТ (високий ризик) має належність 0.6.
ЗЗ (високий ризик) має належність 0.0.
Рівень істинності: =

Агрегування виходів - дозволяє сформувати узагальнений набір значень для нечіткої множини, що описує кінцевий рівень загрози для організації [6].
Агреговано результати для кожного правила:
B1: Високий рівень загрози з належністю 0.4.
B2: Середній рівень загрози з належністю 0.19.
B3: Високий рівень загрози з належністю 0.0.
Об'єднання результату: =

Дефазифікація виходу - перетворення нечіткої множини у чітке значення [7].

$$y = \frac{(0 \times 0.4) + (0.5 \times 0.19) + (1 \times 0)}{1 + 1 + 1} = \frac{0 + 0.2 + 0}{3} = 0.095$$

Таким чином, рівень загрози для заданих умов є низьким і становить 9.5% - це означає, що рівень безпеки функціонування достатній.

Висновок. Запропонована система дозволяє розширити можливості аналізу й захисту даних, автоматизуючи процеси прийняття рішень. Використання нечітких множин дає змогу швидко адаптуватися до нових умов і реагувати на зміни в поведінці користувачів, зменшуючи ризики.

Список використаних джерел

1. Why training is the best defence against cybersecurity and data threats. URL: https://thomasmurray.com/training-employees-cyber-security (Last accessed: 10.11.2024).
2. Mamdani, Ebrahim H . "Application of fuzzy algorithms for control of simple dynamic plant". Proceedings of the Institution of Electrical Engineers. 121 (12): 1585–1588. doi:10.1049/piee.1974.0328.
3. User Behavior Analysis for Detecting Compromised User Accounts. URL: https://www.researchgate.net/publication/374277004 (Last accessed: 10.11.2024).
4. 14 Cybersecurity Metrics + KPIs You Must Track in 2024. URL: https://www.upguard.com/blog/cybersecurity-metrics (Last accessed: 10.11.2024).
5. Survey on Network Security Traffic Analysis and Anomaly Detection Techniques. URL: https://www.researchgate.net/publication/380903277 (Last accessed: 10.11.2024).
6. Fuzzy Inference Process URL: https://la.mathworks.com/help/fuzzy/fuzzy-inference-process.html (Last accessed: 10.11.2024).
7. Defuzzification Methods. URL: https://la.mathworks.com/help/fuzzy/defuzzification-methods.html (Last accessed: 10.11.2024).

ПОЙДА С.А.,
к.пенд.н., доцент кафедри управління та адімінстрування
ГРАБОВИЙ Р.В.,
студент спеціальності «Публічне управління та адміністрування»,
ступеня вищої освіти «Магістр»,
КЗВО «Вінницька академія безперервної освіти»

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ТА КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК КЛЮЧОВІ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ФАХІВЦЯ З ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Стрімкий розвиток цифрових технологій та зростання обсягів інформації вимагає від сучасного фахівця з публічного управління навиків медіаграмотності та розуміння основ кібербезпеки. Інформаційні загрози стають загрозою для органів управлінняя та соціуму загалом. Здатність критично оцінювати інформацію, розпізнавати фейки та маніпуляції, забезпечення захисту